

HaKtav V'HaKabbalah: An Expansive Freedom Of The Spirit

Parashat Mishpatim 5779

R' Yisroel Meir Rosenzweig - enrosenzweig@gmail.com

1. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Shemot 23:12

1	וינפש. פי' ענין שאיפת הרוח בעת המנוחה אחרי היגיעה (אטהעם שאפפען, זיך ערהאלען), ואונקלס ויב"ע תרגמוהו וישקוט, ועיקר הוראתו לא
2	ביארו לנו המחברים, ונ"ל כי שם נפש שהונח על חלק הרוחני שבאדם (זעלע, גייסט), עיקר שרשו שתי אותיות פש, שהונח ע"ד המתפשט
3	בעצמותו ומתרבה בכמותו, כמו תפושו כעגלה דשא (ירמי' נ'), ופשתם כעגלי מרבק (מלאכי ג'), ופשו פרשיו (חבוק א'), שפי' הראב"ע
4	התפשטות (זיך אויסברייטען, אויסדעהנען), דומה לשרש פשה, לא פשה הנגע בעור, שי"ן שמאלית שוה לשי"ן ימנית,
5	וע"ש התפשטות שיש בהוראת מלה זו הונח שם נפש על חלק הרוחני, כי מטבע הנפש שאין גבול לכל כחות הרוחניות הנטועות בה, אבל יתפשטו
6	התפשטות מחשבי ושכלי עד למאד, ולא יספיקו כל הענינים הארציים להשביע חפץ הנפש הפנימי המתאוה להם, הן הכחות שישומשו לטובה הן
7	להפוכו, על דרך משל בכח הזרזות שבנפש האדם, הזרזו להגות בתורה וחכמה יעמוד יום ולילה להרבות ולאסוף תמיד יותר חכמה ודעת, ובכל מה
8	שאסף לא תאמר נפשו הון ודי לי, אבל תתאוה תמיד ללמוד ולדעת עוד, וכשיודע לו מחכמה ודעת שלזולתו כי רבה היא תתאוה הנפש להשתוות
9	אליו ותתדרז לרדוף אחר מעלתו זאת ולהשיגה, ואם ישמש בכח הזרזות לאסוף הון ונכסים נפשו לא תשבע לעולם ממה שהשיגה, כמאמרם אין
10	אדם מת וחיצי תאותו בידו, ולעולם לא ישקוט החפץ הפנימי מלהתאות עוד יותר, וכן לענין הכבוד המדומה, ההדיוט הרודף אחר הכבוד יבקש
11	להיות שר, נעשה שר מבקש להיות מושל, השיג גם זה מבקש להיות מלך, וכן הוא טבע הנפש בכל כחות רוחניות' שיוכלו להתפשט עד מאד בלי
12	מעצור וגבול, וע"ש כח התפשטותה (אויסדעהנונגסקראפט) הונח עלי' שם נפש לשון התפשטות, וכ"א במכדרשב"י (ויקהל רט"ו ב') הוא
13	חילא דאשתתף גו דמא לאתקיימא גופא וכו' חילא דדמא דאקרו נפש היא דאתפשטא בדמא תדיר (ונראה לדעתם שנקרא בשם נפש ע"ש
14	שמכחה תתרחב ותתפשט הדרך להלוך סבובי תמיד), ומזה הונח על המנוחה והמרגוע לשון נפישא, כי העבד בזמן עבודתו כל כחות נפשו
15	מצומצמים בחבלי השעבוד, וכל רעיונותיו מוגבלים (בעשראנקט), לא תוכלנה להפרד ולהסיח דעתו לדבר אחר רק להשלמת עבודתו השגחתו
16	מכוונת, והוא דבר המיגע את האדם ותקצר נפשו מאד, אמנם בהפרק עול העבודה מעל שכמו ויצא מרגוע ומנוחה, נפשו חוזרת אל טבעה
17	הראשון להתפשט בכחות' ולהתשוטט ברעיונים שונים זה מזה, וזהו העונג ושעשועי הנפש, וע"ש התרחבות והתפשטות הנמצא בנפש בעת
18	המרגוע והמנוחה הונח שם נפישא, דומה ממש למלה אשכנזית (צערשטרייאונג), ולפי"ז יתורגם וינפש (עס צערשטרייע זיך), עמ"ש באמור
19	בלנפש לא יטמא.

שלוש רגלים תחוג לי בשנה

1. Onkelos, [2nd Century C.E., ? Israel], Shemot 23:14

(יד) תלת זמנין תיחגון קדמי בשתא:

2. Rashi [1040 - 1105, France], ibid.

(יד) רגלים - פעמים וכן (במדבר כב כח) כי הכיתני זה שלש רגלים:

3. Rabbeinu Bachyeh ben Asher [1255-1340, Spain], Rabbeinu Bachyeh, ibid.

(יד) שלש רגלים תחוג לי בשנה. וחזר עוד והזכיר בכאן: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך", ונאמר במקום אחר: (דברים טז, טז) "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך" וגו' "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות", אלו אמר "פעמים" סתם ולא פירש "בחג המצות ובחג השבועות" וכו', הייתי אומר שילך שם שלש פעמים בשנה בתוך שלשה או ארבעה חדשים, ועל זה נאמר: "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות", ואם כן למה נאמר רגלים בלשון רגלים, פרט לבעלי קבין, להוציא את החגר והסומא ואת החולה והזקן והקטן שאין יכולין לעלות ברגליהם. ובמדור: (פסיקתא זוטרתא פסוק יז) "שלש פעמים", "שלש רגלים", ולהלן הוא אומר: (ישעיה כו, ו) "תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים", אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם, וכן הכתוב אומר: (שיר השירים ז, ב) "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב".

4. Rambam [1135-1204, Spain, Egypt], Peirush LaMishnah, Chagigah 1:1

ואמר שלש רגלים, ואע"פ שרגל הוא פרק המועד, אבל לפי שאמר רגלים ולא אמר פעמים כמו שאמר במקום אחר בא בקבלה שזה לרמוז שמצוה זו אינה חובה אלא למי שיכול להלך ברגליו ולפיקח אין חייבין בה חגר וחולה וזקן וקטן.

5. Talmud Bavli [5th Century, Iraq], Chagigah 4a [Steinsaltz/Koren translation]

תנו רבנן: רגלים - פרט לבעלי קבין. דבר אחר: רגלים - פרט לחיגר. ולחולה, ולסומא, ולזקן, ולשאינו יכול לעלות ברגליו. - ושאינו יכול לעלות ברגליו לאתויי מאי? - אמר רבא: לאתויי מפנקי, דכתיב אכי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס חצרי.

And the lame, and the blind, and the sick, and the old are all exempt from the mitzva of appearance. The Sages taught: "Times [regalim]" (Exodus 23:14) alludes to the use of one's feet [raglayim], and therefore it excludes people with artificial legs. Although they are able to walk, they are exempt from traveling, as they do not have feet. Alternatively, the term "regalim" comes to exclude the lame, the sick, the blind, the old, and one who is unable to ascend on his own feet. The Gemara asks: The last category of one who is unable to ascend on his feet, comes to add what? The baraita already taught that the lame and the sick are exempt. Rava said: It comes to add a delicate man, who cannot walk without shoes. As it is written: "When you come to appear before Me, who has required this at your hand, to trample My courts?" (Isaiah 1:12). Entering the Temple with shoes is described by the prophet as trampling, and therefore one who cannot enter barefoot is exempt from the mitzva of appearance.

ומי שאינו יכול לעלות ברגליו - פרש"י מירושלים לעזרה ורבותא נקט דלא מיבעיא מעירו דלא מצי סליק לעזרה וה"ה נמי אם הוא אינו יכול לעלות מעירו לירושלים דפטור כדמשמע בגמרא עד הכא מאן אייתי.

...מבואר דעתו דעיקר לשון רגלים דקרא הוא המועד, וכמורגל בדברי רבותינו לקרוא את המועד בשם רגל, כאמרם חייב אדם לטהר עצמו ברגל, שמיני רגל בפני עצמו, חוגג והולך כל הרגל כלו. וכן מסדרי התפלות אמרו ותורישנו קדושת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל. ואין טעם לומר שנקרא הי"ט רגל ע"ש הליכתם ברגל מהר הבית לעזרה.

ונ"ל בזה, כי שם רגל שהונח עלאבר ההליכה (פוס) ישמש גם על פעל ההליכה והנהגה, כמו וכל העם אשר ברגליך (בא י"א ח') שפירש"י ההולכים אחר עתך (דיינער לייטונג)...מזה הענין נ"ל שהונח שם רגלים על החגים והמועדים, כי הם מוליכים מרגילים ומנהלים את ישראל ללכת בדרכי הש"י ומצותיו. כי היסוד אשר עליו נבנה כל הדת הישראלי הוא יציאת מצרים, כיע"י האותות והמופתים הגדולים והנוראים שנעשו אז לעינינו, ובדרך זה קנה הוא ית' אותנו להיות לו לעבדים לשמור חקיו ומשפטיו, לכן כערך הנהגתו עמנו בהנהגה הנפלאה בענינים שהם למעלה מן הטבע ומשכל האנושי, ככה נתחייבנו אנחנו יוצאי מצרים לעבדו בחקים אף שאין מבואר לשכל אנושי להשיג תכלית מכוונם ואין טבע האנושי מסכמת לעשייתם (עמ"ש בירתו בדבור אנכי ה"א), ולפי שקיום החקים האלה אינו מוטל רק על הישראלי לבדו, פן יאמרו הדורות הבאים, על מה משונים אנחנו מכל גויי הארץ שאינם מחוייבים רק במצות שכליות וטבעיות, ולמה נסבול אנחנו לבד עול מצות השמיעות, חקים שאין שכל אנושי וטבעו מסכים לעשייתם, כמו שהיצר והאומות משיבין עליהם, והנהגה הנפלאה שהיתה ביציאת מצרים תהי' כשכוחה מדורות הבאים, לכן הפליא הוא ית' חסדו, להורות גם לעיני דורות הבאים שהנהגתו עמהם בדרך נפלא למעלה מן הטבע בלתי מושגות לשכל אנושי, והם הנסים המופלאים שהיו מתמידים בבית המקדש,

1. כמו אש שירדה מן השמים והיתה על המערכה רבוצה כארי (יומא כ"א)
2. ונס הכרובים כאמרם (שם נ"ד) בשעה שהיו ישראל עולים לרגל היו מגלין להם את הפרכת ומראים להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום.
3. ונס נר המערכה שבו היה מתחיל ובו היה מסיים וזה עדות שהשכינה בישראל (שבת כ"ב)
4. ונס גדול שנעשה בלחם הפנים שנסדורו כך סלוקו חם, ואמרו (סוף חגיגה) שהיו מגביהין את השולחן ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום סלוקו כסדורו.
5. והנס הגדול שלא כבו גשמים אש של עצי המערכה (אבות פ"ה מ"ח) ואף ביום סגריר שהגשמים מרובים לא היו מכבים את האש, ובזה לא נתבטלה העבודה בהקטרת אימורים.
6. והנס הגדול שלא נצח הרוח את עמוד העשן (שם באבות וביומא כ"א) אף שהמזבח באמצע העזרה היה מגולה תחת השמים לא היו הרוחות הנושבות מנצחות את עמוד העשן העולה מן המזבח, כדרך בעשן הדייט, אבל היה מתמר ועלה במישור, וכל הרוחות הנושבות לא היו מזיזין אותו להתפזר וללכת לצדדין, לבד ממוצאי י"ט אחרון ש"ס היה נוטה לצדדים להיות להם סימן אם השנה גשומה וטלולה, ומ"מ לא היה מתפזר לצדדין.
7. והנס הנפלא שהיו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים, כשהיו מכונסים בעזרה ברגלים היו דחוקים בעמידתם, וכשהיו משתחווים למזרח המזבח בתוך העזרה ומשתחווים לפני ההיכל נתרווח להם המקום ע"י נס ע"ש' כל אחד מרוחק מחברו ד' אמות, כדי שלא ישמע זה תפלת חברו כשמבקש צרכיו לפני המקום ב"ה.

הנה לראות כל איש ישראל בכל אחד מימים טובים, אתכבוד מלך העליון ית' במקדשו, הלא תגע בלבבו רוממות כבוד יוצרו במדה גדולה, ויבין מעט מהדרת ענין אלהי, יחזק את לבבולאבת ד' ולדבקה בו, ויתן הכבוד למלך הכבוד להכנע לפניו ולעבדו כעבד נאמן, ואף שלא ימצא טוב טעם ודעת במצותיו השמיעות ישמור אותם בכל לב, כי כל ענני תשובות שוא לא יכבו את נגה האמת אשר זרח לעיניהם לראות את ההנהגה הנסית והנפלאה, וזרועות התנגדות טבעו תשברנה ולא ימנעוהו מלקיים חקי אלהים ותורותיו. הנה להשגת תכלית נפלא הלזה שהיו חגי ד' ומועדי מוליכים כל איש ישראלי, שע"י הנסים שראו בבית מקדשו בהתאספם בו, היו מונהגים ומובאים לקבל ולקיים חקי ד' לכן נקראו רגלים (לייטונגספעסטע).

הנה השמות השונות הנמצאים בתורה לימים טובים של ישראל, חגים, מועדים, מקראי קדש, רגלים, ועצרת, כל אחד מהם יורה על ענין פרטי חג, ע"ש תנועת השמחה בנסיעתם למעון קדשו ית' (וואלפארהרטס: פעסט) כמ"ש בראה ט"ז ט"ו. מועד, ע"ד התאספם יחד כלם כאיש אחד חברים (פערזאממלונגס: פעסט), מקראי קדש, ע"ש ההכנה והזמנה הנפשית על דרכיקדש (אויפרוף צור הייליגקייט) כמ"ש באמור כ"ג ב'. רגל, אל המכוון מנסיעה ואסיפה זו, והיא להוליכם אל אושר האמתי (לייטונגספעסט) ויום אחרון של כל יו"ט נקרא עצרת (אנהאלטספעסט) שגם אחר עבור המועד ונשוב בימי חול ומעשה לא נרף מלהחזיק בידינו ומלעכב בנפשותינו הלמודים היקרים שהתרגלנו בהם בימי המועד, כמ"ש פינחס כ"ט ל"ה: